

TOMASZ KOMENDZIŃSKI
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
w Toruniu

ZNAK I JEGO CIĄGŁOŚĆ W SYSTEMIE FILOZOFII CH. S. PEIRCE'A. Semiotyka między precepcją i recepcją

Zarys rozprawy doktorskiej

Promotor: prof. dr hab. Lech Witkowski

Obrońca: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu — rok 1995

Praca nie jest rekonstrukcją systemu filozofii Peirce'a. Nie jest także całkowitym sprawozdaniem z przeprowadzonej interpretacji filozofii tego myśliciela jako systemu. Zamierzeniem moim było opracowanie narzędzia potrzebnego do badań nad recepcją koncepcji filozoficznej, idei czy problemu oraz dokonanie interpretacji przynajmniej niektórych obszarów pola badań nad Peirce'em. Przyjmowana hipoteza interpretacyjna składa się z przekonania o architektonicznym charakterze systemu filozofii Peirce'a oraz takiej (architektonicznej) metodzie jego konstruowania. Dalej przyjmuje się, iż wyróżnioną rolę w architektonice systemu filozofii Peirce'a pełni stanowisko synechizm, dostrzegające wagę kategorii ciągłości (jako kategorii metafizycznej, epistemologicznej i semiotycznej) w porządku jego systemu filozofii, oraz zasady ciągłości (jako zespolenia) w procesie konstruowania systemu. Dalsze szczegóły analityczne są wynikiem zastosowania metody badań precepcyjno-recepcyjnych w obszarze literatury Peirce'ologicznej i jej ustaleń interpretacyjnych. Metoda ta jest oparta na idei „precepcji” ujętej w pracy jako poszukiwania preceptorów, czyli nauczycieli, lecz różniącej się od antycypacji tym, że dokonuje się tego z perspektywy wewnątrztekstowych reguł badanego tekstu. Dzięki Peirce'owskiej koncepcji semiotyki badania precepcyjno-recepcyjne zyskują ostatecznie wykładnię semiotyczną.

Korpus pracy tworzą dwie części. Pierwsza z nich dotyczy kontekstu precepcyjnego i recepcyjnego semiotyki Ch. S. Peirce'a, natomiast druga ukazuje semiotyczny sens Peirce'owskiej logiki odkrycia naukowego w perspektywie recepcyjno-precepcyjnej. Dwie główne partie pracy w tym porządku narracji poprzedzone są *Przedmową* i *Wstępem* oraz uzupełnione *Dodatkiem*.

W *Przedmowie* zajmuję się stanem badań Peirce'ologicznych wskazując na różne style precepcji filozofii Peirce'a. Tutaj też wstępnie zostaje określone pojmowanie rekonstrukcji, interpretacji i recepcji oraz wprowadzone nowe utworzone pojęcie precepcji. Podkreślone są tu istotne dla całej pracy przekonania, że nie jest

możliwa w badaniach precepcyjnych oraz recepcyjnych postawa rekonstruktora docierającego do intencji autorskiej, za to każdy styl recepcji jest dla dzieła „bolesny” raniąc je i to w sposób symboliczny. Interpretacja zostaje określona jako stawianie naprzeciw tego co jest jej przedmiotem, a co sytuuje się na granicy, pomiędzy, wobec precepcji i recepcji. Opisane zostaje też owo architektoniczne podejście do konstruowania systemu filozoficznego. Z kolei *Wstęp* rysuje w sposób szkicowy dorobek semiotyki i filozofii w zakresie teorii znaku. Jest to swego rodzaju mapa pozwalająca określić miejsce koncepcji Peirce’a pośród innych ujęć znaku.

W r. I zatytułowanym *Ikon i znak ikoniczny* dokonane zostało podstawowe rozróżnienie między ikonem i znakiem ikonicznym. Postawiono tu tezę, iż Platońska kategoria mimesis stanowi kontekst precepcyjny dla Peirce’owskiego pojęcia ikonu. Rozważany jest również problem degeneracji znaków, czyli ikonizacji. R. II *Indeks i znak indeksowy* dokonuje rozróżnienia indeksu i znaku indeksowego. Najistotniejsze poruszane tu kwestie związane są ze starożytnym (stoickim i epikurejskim) kontekstem precepcyjnym dla Peirce’owskiego pojęcia indeksu. Tym razem bezpośrednim preceptorem okazał się Filodemos. Koncepcja semiotyczna Peirce’ana wzór starożytnej zostaje związana z logiką i wnioskowaniem ze znaków. Tutaj także przedstawiono idee powiązania recepcyjnego kontekstu odkrycia z precepcyjnym kontekstem uzasadniania. Ważnym ustaleniem przedstawionym w tej części pracy jest teza o możliwości aktualizacji ikonów w postaci indeksów. W r. III *Symbol, racjonalizacja i znak symboliczny* mówi się o symbolu i znaku symbolicznym, a także symbolizacji. Szeroko omawiana jest rola hermeneutyki dla recepcji myśli tegoż filozofa. Analizy tu prowadzone sięgają także do wielu innych obszarów recepcji i precepcji. R. IV *Morrisowska rama recepcyjna i jej przestrzeń recepcji* to przykład bardziej szczegółowej analizy niezwykle ważnej dla interpretacji Peirce’a Morrisowskiej ramy recepcyjnej. Pokazuje się tam wpięty kształtowanie się tej ramy (uprzedmiotowienie czyli ikonizację), a następnie rozpoznanie i analizę, czyli deikonizację.

Na drugą część pracy zatytułowaną *Semiotyczny sens „logiki odkrycia” Ch. S. Peirce’a w perspektywie recepcyjno-precepcyjnej* składają się trzy rozdziały. Pierwszy z nich, o teorii znaku i reprezentacji, stara się przybliżyć podstawową semiotyczną terminologię Peirce’a oraz ideę pośredniej reprezentacji. Rozważania prowadzone w r. VI *Semiotyczny wymiar „logiki odkrycia Ch. S. Peirce’a* oraz VII *Ciągłość jako tekst, lektura i strategia interpretacji*, wykorzystują dotychczasowe wyniki lub też podejmują próbę określenia miejsca dokonywanej w pracy interpretacji Peirce’a pośród innych możliwych sposobów realizacji zagadnienia sformułowanego w tytule. R. VI nie ogranicza się do referowania (przedstawienia interpretacji) Peirce’owskiej koncepcji „logiki odkrycia”, lecz sięga się tam do tych tematów z filozofii Peirce’a, które konstruują architekturę systemu jego filozofii, tak jak ją wskazuje C. Hausman. W tym rozdziale zaprezentowany jest system filozofii Peirce’a w działaniu. Tak więc objaśniony tu jest sposób rozumienia kluczowego elementu Peirce’owskiego pragmatycyzmu, mianowicie tzw. zasady pragmatycznej. Dalej wykorzystywane są ustalenia z dziedziny semiotyki, które niosą ze sobą Peirce’owską faneroskopię, czyli teorię kategorii fenomenologicznych. Wreszcie sama „logika odkrycia” jako proces prowadzący od wątplenia do utrwalenia przeko-

nia, wraz z semiozą dają wgląd w pojmowanie ciągłości jako podstawy synechizmu. Kolejny rozdział dotyczy kluczowego dla pracy problemu ciągłości. Rozważone tu zostały trzy postawy interpretacyjne wobec tego zagadnienia. Ciągłość jest więc kolejno traktowana jako: tekst, lektura oraz strategia interpretacyjna. Każda z tych postaw ma swoją rolę dla odpowiednio pojmowanej interpretacji. Kiedy jednak ciągłość sama staje się strategią prowadzonej interpretacji, obejmując dwie pozostałe postawy, wyznacza dla nich odpowiednią rolę. Rodzajem projektu na przyszłość jest przedstawiony w *Dodatku* szkic teorii recepcji pt. *Recepcja jako trwanie filozoficznej idei poprzez ikoniczne jej uprzedmiotowienie*. W pracy podkreśla się: a) poznawczą wartość semiotyki oraz metody precepcyjno-recepcyjnej; b) znakowy charakter poznania i semiotyczny wymiar precepcji i recepcji oraz c) teoretyczną dojrzałość i metodologiczne bogactwo semiotycznej epistemologii Peirce'a. Semiotyczny system jego filozofii daje kontekst do szeroko rozumianych badań interdyscyplinarnych. W istocie semiotyczna metoda precepcyjno-recepcyjna wraz ze zwiniętym w niej systemem filozofii Peirce'a daje ogromne możliwości w obszarze wszystkich dyscyplin humanistycznych, a być może nie tylko (np. także w historii nauki).